

Ђорђе С. Стојановић¹
Институт за политичке студије
Београд (Србија)

327.56:[616.98:578.834(100)"2020/..."
616.98:578.834]:316.62(100)"2020/..."
Прејледни научни рад
Примљен 16/03/2022
Прихваћен 22/03/2022
doi: [10.5937/socpreg56-37008](https://doi.org/10.5937/socpreg56-37008)

РЕАРТИКУЛИСАЊЕ ПОСТПАНДЕМИЈСКИХ ГРАНИЦА²

Сажетак: У раду се теоретски разматра трансформација разумевања граница у оквиру COVID-19 (пост)пандемијског контекста. У првом делу рада се анализира имунитарни дискурс као нова форма управљања и интерпретације „коронократске” државе. У другом делу се пропитује предност динамичног/кинетичког у односу на статично тумачење граница и значај њихових хибридних и полиморфних атрибута у преласку на поствестфалски међународни поредак. На крају се разматрају импликације пандемијског метанаратива по коме се COVID-19 третира као доминантно спољна претња, као специфична врста непријатеља. Коначно, рад се закључује идентификовањем двоструког процеса у њиховој перцепцији. Тај процес, са једне стране обухвата редуковање кинетичких потенцијала граница, а са друге њихову екстернализацију на територије алохтоних/„трећих” земаља.

Кључне речи: границе, постпандемијске границе, држава, „коронократија”, COVID-19.

УВОД

Мада фабриковање семантичке димензије „фаталних-времена” једним делом почива на апсурдној могућности да се игнорише или не препозна врста и обим „фаталности-у-свету”, у ономе истоме свету који се детектује и пројектује, данас је све потпуно другачије. Метафора „фаталног-времена” је постала сувишно стилско бремене. Поклопила се са конјунктуром или „духом” света који живимо. „Фатално-време” је постало хеуристички једнако „фаталности-у-свету”.

¹ djordje.stojanovic@ips.ac.rs

² Овај рад је настао у оквиру пројекта „Демократски и национални капацитетни политичких институција Србије у процесу међународних интеграција”, бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Истовремено, користим ову прилику да се захвалим професору др Мамору Садаката (Mamoru Sadakata), са једног од најбољих јапанских универзитета - Нагоја Универзитета (Nagoya University), зато што ме је, током мог једногодишњег боравка у статусу гостујућег истраживача на истом, учинио не само бољим научником већ и бољим човеком.

Заиста, ми данас живимо турбулентни пандемијски контекст инициран мутацијом коронавируса, познатијом као SARS-CoV-2 (*Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2*), који узрокује болест COVID-19 (*COronaVirus Disease-19*). Нулта временска тачка јесте последњи дан 2019. године, када је данас покојни офтамолог др Ли Венлинг (Li Wenliang) објавио на друштвеној мрежи Вејбо (*Weibo*) како је у кинеском граду Вухану регистрован кластер мистериозних случајева виралне упале плућа (Fang, 2020; Hegarty, 2020). Од 11. марта 2020, када је Светска здравствена организација прогласила пандемију (WHO, 2020), ми, заправо, припадамо ери интензивних, иреверзибилних и компрехензивних глобалних шок-метаморфоза.

Егзистенцијално смо уоквирени имунитарном парадигмом са следственим стратегијама биомоћи и психомоћи (Brown, 2019; Han, 2017; Foucault, 1990; Esposito 2011; Orr, 2006). У тренутку писања овог рада, активне су високо контагиозна ВА.1 омикрон мутација и још недовољно испитана ВА.2 подврста, кумулативни број заражених је на 453 милиона, број смртних случајева на 6 милиона, а укупни број датих доза вакцине на 10,6 милијарди (*Coronavirus Resource Center*, 2022).

Генерално посматрано, ради се о паничној динамици дестабилизујућих пандемијских сценарија новомиленијумске „флуидне модерности” (Bauman, 2012) и/или „капитализма катастрофа” (Klein, 2007) обележених репресивним, радикализованим и постхуманизованим биополитикама/психополитикама. Оне могу да буду крајње драстичне и перципиране као пандемијска диктатура над популацијом (Agamben, 2020; Sarasin, 2020), али могу и да се афирмативно интерпретирају као декомпоновање јавне власти без тоталитарних консеквенци (Esposito, 2020; Tierney, 2016). Апсорбовани смо својеврсним „(био)политичким сном” пандемијске интензификације и рамификације моћи зарад неостварљиве идеје идеалног управљања друштвом и државом (cf. Foucault, 1995, str. 197–198).

Уважавајући парадигму „продукције простора” (Lefebvre, 1991), можемо рећи да се пандемијски/„корона” фактор квалификовао за дискурзивни кључ у садржинском и спацијалном реартикулисању/реконфигурисању пост-COVID-19 држава/друштава као „коронократских” имуно-држава/друштава, имуно-простора и имуно-територија (Peters & Besley, 2020).

У тако висококомплексном контексту пандемијских имагинаријума, вокабулара и имуно-спацијалног реструктурирања света, перцепција спектакуларизованих граница и гранични режими/механизми/технологије/праксе/асамблажи, тј. хетерогени процеси COVID-19 бордеринга, дебордеринга и ребордеринга,³ постају питања од ултимативне важности. Мада је трансгранична природа вируса несумњива, пандемијске/виралне/имуно/корона границе постају најважнији елемент реанимираних територијалних граматика.

Центрифугална и центрипетална трансмисија граничних пракси ван њихових оригиналних географских координата, непоклапање граничних функција и граничних локација, указује на њихову мобилну/кинетичку димензију и раскид са традиционалном фиксираности/статичности у времену и простору (Amilhat Szary & Giraut, 2015; Nail, 2016).

³ Концепти бордеринга (*bordering*) и бордерскејпинга (*borderscape/bordescaping*) ће доцније бити појашњени.

Када су границе у питању, поред пандемије, у задњих петнаест година поновно бујање интереса за њихово проучавање подстакнуто је милитаризмом, тероризмом, економским/ратним миграцијама и миграцијама повезаним са климатским променама (Dodds 2021; Jones, 2012; Jones, R. et al., 2017).

Уважавајући претходно речено, овај рад ће бити структуриран тако што ће прво бити анализирани базичне карактеристике глобалног пандемијског амбијента/контекста, те оперативни дефинисан неологизам „коронократија”.

Други сет питања којим се рад бави пропитује интринсичну хибридноћ и полиморфност (корона) граница и процесе (пост)пандемијског корона-бордеринга/корона-бордерскејпинга.

КОРОНОКРАТИЈА: КОНЦЕПТУАЛНА СКИЦА

Носећа логичка премиса јавног здравља је преформулисана. Премиса опасности, карактеристична за прву половину двадесетог века, замењена је премисом ризика, карактеристичном за другу половину двадесетог века (Castel, 1991, str. 281–286; Hooker, 2007, str. 187–188). Партикуларно неутралисање/изоловање конкретно зараженог ентитета замењено је за колективно смањење апстрактног пандемијског ризика. Ерго, биолошки идентитет је нормативно/симболички рекалибриран. Поента је у томе да ригидне пандемијске биополитике сада „претходе” пандемијама. Постале су аутономне у односу на опасност, као и есенцијализовани аксиоми медицинско-политичке композиције пост-COVID-19 друштва/држава.

Планетарно пандемијско стање (*the pandemic condition*) је плодно семиотичко окружење. Семијургијско (*semiurgy*) генерисање пандемијских култура се квалификовало за један од његових најважнијих квалитета (на пример, националне културе изолације – *lockdown* или специфичне пандемијске супкултуре на основу старосног или професионалног критеријума). У том смислу, можемо разликовати универзални метанаратив „природног тока пандемије” и плуралне и вернакуларне наративе „културних токова пандемије”.

Евидентна је тенденција да се стање паничног пандемијског страха искористи за експлоатацију ванредног стања као стандардне/нормализујуће парадигме организације и управљања (Agamben, 2020). Ерго, можемо слободно говорити о перманентној (само)инвенцији пандемијског екстралегитимитета владајућих структура и биомедицинских елита. Мишел Фуко (Michel Foucault) је анализирао одговоре на три заразне болести и третирао их као моделе за различите форме владавине/моћи (Foucault, 2007; Sarasin, 2020). Ради се о лепри, кући и богињама.

„Модел/режим лепре” подразумева установљење лепрозаријума. Суверена моћ се испољава сепаратисањем/изоловањем/сегрегацијом здравих од болесних, тј. искључењем болесних из друштва. „Модел/режим куге” форсира дисциплинујућу моћ: тотално администрирање друштва базирано на ригорозној дисциплини. „Модел куге” почива на безусловној контроли свих граница и мобилности. Ко негира ове мере ризикује да буде заражен или кажњен. „Модел/режим богиња или инокулације” замењује проблем изоловања или „чврстог” дисциплиновања са вероватноћом/

статистиком заражавања популације. Циљ више није анулирање, већ коегзистенција и коекстензија са патогенима/клицама.

Апстрахујмо сада контроверзност биополитичке парадигме Ђорџа Агамбена (Giorgio Agamben), и фокусирајмо се иманентно на њен садржај (Agamben, 1998; Finlayson, 2010). Епоха којој припадамо експлицитно сугерише потпуно анулирање наводне дистинкције на природни живот (*zoe*) и политички живот (*bios*). Данас је наше природно „пандемијско тело” апсорбовано нашим политичким и/или политизованим „пандемијским телом”, тј. културом „голог живота”/„голог опстанка”.

Ерго, политика је сфера где се универзални биолошки живот транспонује у квалификовани политички живот. Преко оптике „ванредног стања”, суверена моћ се манифестује одлучивањем о томе да ли је неки модалитет живота уопште достојан живљења (Agamben, 2005; Vaughan-Williams, 2009). Тиме се може интерпретирати и потенцирање потребе за COVID-19 е-пасошима.

За генералног секретара Уједињених нација Антонија Гутереша (Antonio Guterres), ми не живимо у пострасном свету, а слободно тржиште није у стању да свима испоручи адекватну здравствену заштиту (Guterres, 2020). Фундирана на реторици националне хомогенизације, на популистичким параболома и хиперболама, „омнипотентна, избавитељска и санктосанктна” патерналистичка држава се опет вратила у жижу интересовања. Интензификовани су дисциплинујући и/или контролни државни дискурси/метанаративи.

Ауторитаризам задобија пандемијски легитимитет. Генуинитетна демократска политика као да је деактивирана/суспендована. Интоксинирана је „баналним” националистичким популизмом, нарастајућим нативизмом и расизмом (Billig, 1995; Casaglia & Coletti, 2021; Jones & Merriman, 2009; Paasi, 2016), тј. њиховим патогено-имунитарним варијантама. То генерише специјализацију политике преко алгоритма територијалне замке националне државе. Интензивна територијализација пандемијске опасности позиционира границе као круцијално место за степен/квалитет националне безбедности.

Генерални покушај да се биомедицинска/здравствено-санитарна компонента дискурзивно есенцијализује/стандардизује чини да сваку постпандемијску владавину можемо одредити као коронократију.

Како је већ назначено, са једне стране је деспотски рефлекс владајућих елита склоних дисциплинујућем „ванредном стању” или ескалирању „политика обуздавања” хигијенско-санитарних граница (Tazzioli & Stierl, 2021). Са друге стране је стратешка сфера „палијативног биополитичког избора” који не води ка поништавању демократије и дисбалансу моћи на страну њеног извршног дела, тј. административног апарата.

Уважавајући претходно, рецимо на крају, начелно можемо разликовати три државна постпандемијска дискурса: (1) „демократску коронократију”; (2) „ауторитарну/популистичку коронократију” и (3) „хибридну коронократију”. Коронократска демократија ће доминантно почивати на легитимној „институционалној борби” за опстанак „човека-грађанина” и друштва. Ауторитарна/популистичка коронократија, опет, на псеудолегитимној „диригованој борби” за опстанак „човека-поданика” и заједнице. Хибридна коронократија ће комбиновати та два принципа у мери која одговара интересима и преференцијама локално профилисаних елита.

Сваки од претходних дискурса може обухватати различите варијанте/субдискурсе политичког система. Тако, „демократска коронократија” обухвата: „поларизовану демократију”, „консензуалну демократију” и „небинарну демократију” (Krastev & Leonard, 2021). Прва варијанта форсира фрагментацију на различите идеолошке групе, обележена је неповерењем у рестриктивне пандемијске мере владе и страхом за слободу. Друга варијанта подразумева формално/површно слагање између партија и других политичких актера, које може и да маскира различите степене незадовољства. Трећа варијанта је обележена сигнификантним заокретима у политичкој филозофији главних владајућих и опозиционих партија.

ГРАНИЧНА СТАТИКА VS. ГРАНИЧНА ДИНАМИКА

Вишедимензионални процеси респацијализације/детериторијализације дерогирају статичке и петрификујуће граничне дискурсе базиране на претпоставкама вестфалског суверенитета (Shachar, 2020). Поствестфалску ситуацију карактерише нејасна дистинкција између „спољног” и „унутрашњег” протезања државе (случај Канаде, Аустралије, ЕУ или САД). Границе, дакле, могу да пенетрирају центрипетално: дубоко унутар државне територије, али и центрифугално: далеко изван периметра државне територије.

Границе се често доживљавају као политике исцртавања „једном за свагда” претпостављене диференцијације, компартиментализације и/или стратификације простора у виду неке есенцијализоване значењске/идентитетске матрице унапред датих природних целина. За њих се тада може рећи да су априорне, једнодимензионалне, фиксиране, контејнерске или линијске. Оптерећене су метанаративима и/или дискурсима историјских псеудонужности и унивокалних политика/култура сећања. Изложене су статичком дискурсу „натурализације/физикализације”, и више се подразумевају него што се дискутују.

За разлику од тог још увек фреквентног разумевања граница, данас је у најмању руку једнако вредно мишљење и да су границе више „процеси/глаголи” него „стања/именице”. Оне су високофлексибилни, висококомплексни и високоликвесцентни процеси хетерогених политика просторне агрегације и дезагрегације, конструкције и деконструкције или интерпретације и реинтерпретације. Границе се налазе у стању перпетуираног настајања/бордеринга. Тада су изложене кинетичком дискурсу „денатурализације/дефизикализације”, и више се дискутују него што се подразумевају.

То укључује отклон од „вертикалне епистемологије” граница схваћених попут палимпсеста: статичних, квазиукокорених и картографских историјских стандарда консолидованих агрегација прошлих кретања, ка динамици „хоризонталне епистемологије”: текућих процеса који одређују матрицу разумевања граница и следственог историјског окружења (Amilhat Szary & Giraut, 2015, str. 6).

Поред тога, оне су и један од носећих конструктивних елемената или предуслова за дизајнирање и реализацију, то јест нарацију, неке партикуларне или групне идентитетске формуле или стратегије. Заправо, ради се о неизбежном позиционирању/ситуирању, тражењу координата нашег спацијалног Ја (и односног спацијалног Ми–Они), које би без тих просторних аспеката изгубили властито сопство. То индицира

да су границе резултат узајамног деловања институционалних дискурса, историјских метанаратива и индивидуалних идентитетских наратива.

Границе су процеси сталног значењског компоновања, декомпоновања и рекомпоновања: (1) затвореног „интерпретативног круга” генерички схваћених значењских/симболичких матрица; (2) освојених или изгубљених вектора моћи; (3) материјалних компоненти и (4) „арене” ширих институционалних граничних режима/технологја и свакидашњих вернакуларних граничних пракси. Семантички посматрано, границе никада нису тоталне, довршене ни комплетиране.

Процеси и динамика државног бордеринга имају дуалну и дисконтинуитетну природу (Popescu, 2012, стр. 7–15). Ради се о симултаном реферирању и на територијалне/материјалне/физичке аспекте државних граница, и на симболичке/културне/идентитетске аспекте друштвених граница. Државне границе могу бити „превише” одређиване, могу се преклапати са другим границама, али никада нису прости збир свих осталих граница, нити су најпресудније границе за људско функционисање (Balibar, 2002, стр. 93).

Границе никада нису оно што нам се чини да јесу, нити су тамо где смо убеђени да јесу. Мада су геоструктуриране, границе никада нису унапред дате и постављене. Све у свему, оне се не „откривају”, већ ситуационо/контекстуално „демаскирају”. Границе нису статични социјални алгоритми, већ конструишу, реконструишу и деконструишу, то јест легитимизују, релегитимизују и делегитимизују. Ради се о идеји да су границе симултано кодиране и као отварајуће и затварајуће, и као искључујуће и укључујуће.

Оно што се често пренебрегава је да се ту не ради само о могућности да се један гранични метанаратив замени другим граничним метанаративом и, подразумевајућим, следственим праксама, већ да су границе увек режими и/или стратегије скалирања и једног и другог.

„ЈАНУСОВСКЕ” ГРАНИЦЕ И ГРАНИЧНИ МЕТАКСИС

Интринсична концептуална дуалност/еквивокност граница, опште теоретско место у многобројним академским дебатама, често се илуструје „онтолошком” употребом метафоре о њиховом „јанусовском менталитету” (Houtum, 2010; Houtum, 2011; Houtum, 2012; Houtum & Eker, 2015; Houtum & Pijpers, 2007; Sohn, 2016).⁴ Јанусовски профилисане границе су заправо дискурзивни/метанаративни формати интерпретативног континуума који „стартује” колективним културним матрицама сигурности и кохезије, односно стратегијама граничног „рестилизовања” страха, а завршавају индивидуалним културама дезидерата, односно стратегијама граничног „рестилизовања” слободе и дезагрегације.

⁴ Јанус је римско божанство са два лица која истовремено гледају у опозитним правцима, симболишући тако и улаз и транзицију из једног у други фрагмент времена и/или простора. Отуда атрибут „јанусовски” метафорички указује на коегзистенцију амбивалентних квалитета у неком ентитету. Оставићемо по страни то што је за време императора Хадријана римски бог Јанус, уместо са два, био представљан са четири лица једне исте главе.

Оне, дакле, коинцидирају са успостављањем неког протополитичког (1) дискурзивног/метанаративног, (2) симболичког/метакултурног и (3) материјалног/мета-економског поретка. Ради се о иницијалном превазилажењу хаоса или не-поретка дизајнирањем значењског хоризонта који конституише простор за бивање и размештај ствари, појављивање и представљање разноврсних ентитета и за комплексне/вишеслојне мутуалне односе који се перципирају и као нека интерна/екстерна геометрија моћи. Границе се, тако, парадоксално могу дискутовати и преко онтолошке и преко онтичке оптике. Оне не само да омогућавају него и „живе” омогућени простор.

Јанусовска гранична перспектива сугерише широке културне мреже (асамблаже) у селекцији разумевања хибридности граница као отворених или затворених. Те мреже се фундирају на и продукују одређене режиме граничне праксе који могу бити извори просторне/политичке репулзије или атракције. У том смислу, хибридна јанусовска природа граница захтева дисциплинујућу политичку кохерентност и територијални/гранични „линеарни” континуум: она је увек једно, чврсто детерминисано, видљиво/перформативно „лице” граница од две могуће и увек симултано присутне варијанте.

Поред „јанусовског” приступа хибридности граница, можемо говорити о онтолошкој динамици полиморфности граница која се најбоље описује/изражава преко метафоре метаксиса/метаксије (*metaxis/metaxy*). Суштински, полиморфно разумевање граница је усмерено на (ре)формулисање граничне контроле као израза њихове вишедимензионалности/комплексности и мутуалности између граница, територије, политике и управљања. Таква наративна перцепција је свеобухватна и еклектичка у употреби спацијалних метафора и упућена је на територијалне, на месту базиране, скаларне и мрежне концептуализације у зависности од граничног квалитета који се истражује (Burridge, Gill, Kocher & Martin, 2017, str. 245).

Појам метаксис је први употребио старогрчки филозоф Платон да би позиционирао духовност „између” људских и божанских атрибута (Plato, 2008). Према њему, метаксис је динамични/трансфигурални/медијативни простор који спречава дезинтеграцију универзума. То је тензија која се не може позиционирати ни у субјект ни у свет објекта, већ између екстрема: човек – стварност коју доживљава (Voegelin, 2011, str. 96–101). У наше време то се може проширити на читаву мрежу поларитета: од бесмртности и смртности, до истине и неистине.

Имплицитно је стање истовременог припадања диспартним, паралелним и аутономним световима/порецима/граничним асамблажима (Sohn, 2016, str. 183–189). Могуће је, дакле, уједно бити „овде, онде и нигде”. Наравно, за овај рад је битнија културална него егзистенцијална перспектива претходне тврдње.

Тако, Канада и САД, преко заједничке Стратегије вишеструких граница (*Multiple Borders Strategy*), радикално реформулишу/детериторијализују властите границе не третирајући их више као „геополитичку линију, већ као континуум контролних пунктова дуж руте путовања од земље порекла до Канаде или Сједињених Држава” (The Department of Citizenship & Immigration Canada, the U.S. Immigration & Naturalization Service, & the U.S. Department of State, 2003).

Гранична полиморфност и гранична хибридност су међузависни атрибути граница, где први квалитет претходи потоњем. Гранична хибридност се, дакле,

реферира на потенцијалност отворених или затворених граничних модова. Она се тиче хомогених паралелних граничних режима доступности или недоступности неке територије. Интринсична полиморфност указује на „не-линеарну” хетерогеност граница које су симултано и отворене и затворене, и видљиве и невидљиве, и овде и онде у зависности од тога ко, како и где им приступа (Johnson et al., 2011).

Захваљујући метаксису, оне функционишу као „дисконтинуитетне” капије за јединствену транстериторијалну повезаност сличну просторним Ајнштајн–Розеновим црвоточинама у модерној астрономији (Benton, 2010, стр. 108). Да би то оствариле, новонастале граничне поставке се ослањају на капиларно разгранате мреже „националних, субнационалних, супранационалних, трансационалних и интернационалних” инструмената/механизма/апаратуса (Shachar, 2020, стр. 11).

КОРОНОКРАТСКИ БОРДЕРИНГ / БОРДЕРСКЕЈПИНГ: „АНТИВИРАЛНИ РАТОВИ”

Као што је већ наглашено, пандемијско/коронократско атрибуирање значења граница постаје екстремно важно (Stojanović, 2018). Најјучљивије је започињањем процеса „медицинско-здравственог”/имунитарног бордерскејпинга.

Концепт бордерскејпа, рецимо условно – граничног крајолика, можемо одредити као алтернативну парадигму разумевања деесенцијализованих хипермобилних граница, схваћених попут круцијалних фактора у продукцији модерних политичких субјективитета/имагинаријума апстрахованих од ригидних територијалних рестрикција у смислу (ре)конфигурисања простора за нове политичке и социјалне аспекте организовања, те уважавања вишеструкости симболичких и материјалних веза и односа унутар, споља или на самим границама (Stojanović, 2018, стр. 137–138).

Процес „медицинско-здравственог”/имунитарног бордерскејпинга подразумева метанаративно дизајнирање или фабулирање COVID-19 као доминантно спољне претње. Херметичке/оклузоване границе се доживљавају као најважније национално политичко средство за повећање имунитарно-безбедносног потенцијала неке државе. Транснационалност је иманентна пандемијској опасности, па, „реговање на пандемију затварањем граница је попут сакривање од ватре у дрвеном ормару када кућа гори” (Ochoa Espejo, 2021).

Долази до гомилања информација овог или оног ранга и екстремно брзог ширења фалсификованих, фабрикованих или тролованих (писаних и видео) пандемијских вести (Alaoui, 2020). Обично се ради о „сивим зонама” теорије завере где наука „прелази” у псеудонауку, а псеудонаука се „труди” да буде наука. Прве су повезане са професионалном научном сценом, док су потоње аматерске, ненаучне провенијенције. Томе треба додати и хипернаучне конструкте типа „нове нормалности” или „пандемијског популизма” (Vieten, 2020).

На тој линији, пандемијски претекст редукованих/импермеабилних граница, представа о профилатичким „антивиралним” зидовима/тврђавама и делузија о државној аутаркичности, може испровоцирати хибридне режиме експлицитно насилних и банално популистичких, нативистичких, националистичких или расистичких граничних зидова (Brambilla & Jones, 2020).

Генеалогски посматрано, патогена ратна/милитаристичка лексика није ексклузивна карактеристика овога времена. Она је, рецимо, била и наративна компонента хеленског историчара Тукидида у описивању епидемије куге која је погодила атински полис друге године Пелопонеског рата 430 године пре Христа (Thucydides, 2009, str. 96–101). Старогрчки глаголи *eispiptō* / *εἰσπίπτω* и *epiplotō* / *ἐπιπίπτω* су коришћени за описивање како војне инвазије, тако и за изненадни инфективни почетак куге (Greenwood, 2020).

Данас су „паметни зидови”/„виртуелне тврђаве” опремљени са хај-тек технологијама типа: омиодирекционих (360 степени) камера; сензорских стубова; акустичних уређаја великог домета или „звучних топова”; граничних дронова који широко покривају граничне зоне/појасеве и региструју активности које би могле промакнути фиксираним или мобилним земаљским сензорима; роботским патролним псима итд. (Phippen, 2021; Molnar & Miller, 2022).

На страну то да ли се ради о копненим баријерама или, као у случају Грчке, чак и о „морској”, флотирајућој варијанти (Smith, 2020), гранични зидови, свакако, нису довољно „чврсти”/„стерилишући”/„имунизирајући” да зауставе вирусе. Међутим, мада пооштравање граница није супстанцијално делотворно, оно је довољно симболички „снажно” да границе учини идеолошким иконама/амблемима ванредног стања и пробуди и легитимизује стратегије/платформе кризног ограничавања мобилности и демократских капацитета државе.

Има ли основа да се пандемија изједначи са ратом против инвазије невидљивог „вируса–агресора” у коме је сваки човек истовремено и пријатељ и непријатељ, и са ову и са ону страну границе? Мада је сличност између агресивног „биолошког ратовања” и одбрамбеног „виралног ратовања”, између биооружја и природно изазваних вирусних зараза, евидентна, никако није оправдан тренд да се користе синонимно. То иде толико далеко да је тотализујући клише „рат против COVID-19” постао секуритизовани диктат медијског, колоквијалног, па чак и научног вокабулара.

Претходно, заправо, подразумева гранично кодирање које обухвата: (1) институционално ограничење или анулирање унутрашње и спољне мобилности, то јест миграционих токова, како на нивоу државе тако и на нивоу унутрашњих региона и градова; (2) отклон према космополитизму, јавно пропагирање и пласирање као посебно важних политика ксенофобије и ксенелазије; (3) дестабилизовање и увођење тренутно важећег, превазиђеног и анахроног, вестфалског међународног поретка у процес преиспитивања и реконфигурације; (4) репозиционирање граница као интегралног/конститутивног елемента свакидашњег живота и коначно, (5) пролиферацију футуристичких технологија за надгледање и средстава базираних на артифицијелној интелигенцији.

ЗАКЉУЧАК

Пандемијске (био, психо и гео) политичке прескрипције и проскрипције се транспонују у генерички код/матрицу за разумевање, организовање, нормализовање и управљање државама перманентно изложеним стварним, потенцијалним или подразумеваним „имуно-апокалипсама/катаклизмама”. Долази до замене стратегија

„аналогног” елиминисања пандемијске опасности стратегијама „дигиталног” контролисања пандемијског ризика.

Такође, то имплицира и фаворизовање платиалне природе простора, његово пандемијско редуковања на место (cf. Heidegger, 1971, str. 141–161). На политичком, моралном и економском нивоу, транснационални простор/границе космополитизма се мењају са национално атрибуираним простором/границама „имуно-клаустополизмом” (cf. Virilio & Lotringer, 2008, str. 211), збиром „прочистићених”, администрираних и надгледаних места „премошћених” одређеним медицинским/здравственим протоколима.

Деконструисање граница као хибридних феномена указује на њихове двоструке „или-или” капацитете, на стално присутну могућност детериторијализације/ретериторијализације преко затворених/рестриктивних или отворених/безграничних граничних режима. Деконструисање граница као полиморфних феномена указује на екстратериторијално/интратериторијално протезање граница које мења просторну матрицу њиховог разумевања. Границе су симултано и отворене и затворене у зависности од тога ко, како и где им приступи, налазе се у „и-и” ситуацији.

Било како било, пандемијска „географија” контагиозних простора није „биолошки аполитична”, већ је свака контаминирана зона политички условљена и дизајнирана. Ерго, пандемијско реартикулисање/интензификовање „суверенитета” ванредног стања мења гранични генотип у смеру од повишеног степена неолибералне отворености ка строго контролисаној, рестриктивној граничној затворености. „Оптички ДНК/алгоритам” граница се метанаративно трансформише на начин да из мобилног/кинетичног мода регресирају у имобилни/статички пандан, али уз могућност екстернализације/релокације њихових функција на територије нематичних/„трећих” земаља.

Dorđe S. Stojanović¹
Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

REARTICULATING POST-PANDEMIC BORDERS²

(Translation In Extenso)

Abstract: This paper theoretically examines the transformation in understanding borders within the COVID-19 (post-)pandemic context. The first part of the paper analyses the immunitary discourse as a new form of governance and interpretation of the “coronocratic” state. The second part explores the advantage of the dynamic/kinetic over static interpretation of boundaries and the importance of their hybrid and polymorphic attributes in the transition to the post-Westphalian international order. In the final part, it considers the implications of the pandemic metanarrative under which COVID-19 is treated as a dominant external threat, a specific type of enemy. Finally, the paper is concluded by identifying a two-fold process in their perception. This process, on the one hand, includes the reduction of the kinetic potentials of borders and, on the other, their externalization to the territories of allochthonous/“third” countries.

Keywords: boundaries, post-pandemic boundaries, state, “coronocracy“, COVID-19.

INTRODUCTION

Although fabricating the semantic dimension of “fatal-times” is partly based on the absurd possibility of ignoring or not recognizing the type and scope of “world-fatality” in the same world detected and projected, everything is completely different today. The “fatal-time” metaphor has become a redundant stylistic burden. It coincided with the conjuncture or “spirit” of the world we live in. “Fatal-time” has become heuristically equal to “world-fatality”.

¹ djordje.stojanovic@ips.ac.rs

² This paper was written within the project “*Democratic and national capacities of political institutions of Serbia in the process of international integrations*”, No. 179009, funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development. I would like to take the opportunity to express my gratitude to Professor Dr. Mamoru Sadakata from one of the best Japanese universities – Nagoya University, for making me not only a better scientist, but also a better man during my one-year stay there as a visiting researcher.

Indeed, today we live in a turbulent pandemic context triggered by a Coronavirus mutation, better known as SARS-CoV-2 (*Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2*), which causes COVID-19 (*COroNA Virus Disease-19*). The zero-time point is the last day of 2019, when late ophthalmologist Dr. Li Wenliang announced on social network Weibo that a cluster of mysterious cases of viral pneumonia has been registered in the Chinese city of Wuhan (Fang, 2020; Hegarty, 2020). Since 11th March 2020, when the World Health Organisation declared the pandemic (WHO, 2020), we have belonged to an era of intense, irreversible and comprehensive global shock-metamorphoses.

We are existentially framed by the immunitary paradigm with its resultant strategies of biopower and psycho-power (Brown, 2019; Han, 2017; Foucault, 1990; Esposito 2011; Orr, 2006). At the time this paper was written, highly contagious BA.1 omicron mutation and the still under-tested BA.2 subtypes are active, the cumulative number of infected people stands at 453 million, the number of fatal cases at 6 million, while the total number of administered vaccine doses is 10.6 billion (Coronavirus Resource Center, 2022).

Generally speaking, this is a panic-like dynamics of destabilizing pandemic scenarios of the new millennium's "fluid modernity" (Bauman, 2012) and/or "disaster capitalism" (Klein, 2007) marked by repressive, radicalized and post-humanized biopolicies/psychopolicies. They can be extremely drastic and perceived as a pandemic dictatorship over the population (Agamben, 2020; Sarasin, 2020), but can also be affirmatively interpreted as decomposing of public power without the totalitarian consequences (Esposito, 2020; Tierney, 2016). We are absorbed by the "(bio)political dream" of pandemic intensification and power ramification for the sake of the far-fetched idea of ideal governance of society and the state (cf. Foucault, 1995, pp. 197–198).

Appreciating the "space production" paradigm (Lefebvre, 1991), we can say that the pandemic/"corona" factor qualifies as a discursive key in the spatial rearticulation/reconfiguration of post-COVID-19 states/societies as „coronocratic" immuno-states/societies, immuno-spaces and immuno-territories (Peters and Besley, 2020).

In such a highly complex context of the pandemic imaginaries, vocabularies and immune-spatial restructuring of the world, the perception of spectacularized borders and border regimes/mechanisms/practices/assemblages, i.e. heterogeneous processes of COVID-19 bordering, debordering and rebordering,³ become the issues of ultimate importance. Although the transboundary nature of viruses is unquestionable, the pandemic/viral/immune/corona boundaries become the most important element of reanimated territorial grammars.

Centrifugal and centripetal transmission of border practices outside their original geographic coordinates, discrepancy between border functions and border locations, indicate their mobile/kinetic dimension and a shift from the tradition of fixed/static nature in time and space (Amilhat Szary and Giraut, 2015; Nail, 2016).

When it comes to borders, and aside from the pandemic, the re-flourishing of interest in their study over the last fifteen years has been spurred by militarism, terrorism, economic/war migration and migration related to climate change (Dodds 2021; Jones, 2012; Jones, R. et al., 2017).

³ The concepts of *bordering* and *borderscape/bordescaping* will be elucidated later.

Taking into account the above-mentioned, this paper will be structured by first analyzing the basic characteristics of the global pandemic environment/context and the neologism operatively termed as “coronocracy”.

The second set of issues addressed in this paper examines the intrinsic hybridity and polymorphism of (corona-)borders and the processes of (post-)pandemic corona-bordering/corona-borderscaping.

CORONOCRACY: A CONCEPTUAL SKETCH

The underlying logical premise of public health has been reformulated. The premise of dangerousness, characteristic for the first half of the twentieth century has been substituted with the premise of risk, characteristic for the second half of the twentieth century (Castel, 1991, pp. 281–286; Hooker, 2007, pp. 187–188). Particular neutralization/isolation of the specific infected entity has been replaced by the collective reduction of the abstract pandemic risk. Ergo, biological identity has been normatively/symbolically recalibrated. The point is that rigid pandemic biopolicies now “precede” pandemics. They have become autonomous from dangerousness, as well as the essential axioms of the medical-political composition of post-COVID-19 societies/states.

The planetary pandemic condition is a fertile semiotic environment. The semiurgical generation of pandemic cultures has qualified for one of its most important qualities (for example, national cultures of isolation – *lockdown* or specific pandemic subcultures based on age or professional criteria). In that sense, we can distinguish between the universal metanarrative of the “natural course of the pandemic” and the plural and vernacular narratives of the “cultural courses of the pandemic”.

There is an evident tendency to use the state of frantic pandemic fear in order to exploit the state of emergency as a situation of standard/normalizing paradigm or organization and management (Agamben, 2020). Ergo, this is definitely a permanent (self-)invention of the pandemic extralegitimacy of the ruling structures and biomedical elites. Michel Foucault analyzed responses to three infectious diseases and treated them as models for different forms of rule/power (Foucault, 2007; Sarasin, 2020). These are leprosy, plague and smallpox.

The “Leprosy model/regime” implies the establishment of a leprosarium. Sovereign power is manifested by separating/isolating /segregating the healthy from the sick, i.e. by excommunicating the sick. The “Plague model/regime” prioritizes disciplining power: a total society administration based on rigorous discipline. The “Plague model” is based on unconditional control of all boundaries and mobility. Whoever denies these measures risks being infected or punished. The “Smallpox or inoculation model/regime” substitutes the issue of isolation or “hard” disciplining with the probability/statistics of population infection. The aim is no longer elimination, but a coexistence with pathogens/germs.

Let us now set aside the controversy of Giorgio Agamben’s biopolitical paradigm and focus immanently on its content (Agamben, 1998; Finlayson, 2010). The era we belong to explicitly suggests the total abolishment of the ostensible distinctions between natural

life (*zoe*) and political life (*bios*). Today, our natural “pandemic body” is absorbed by our political and/or politicized “pandemic body”, i.e. a culture of “bare life”/“bare survival”.

Therefore, politics is a sphere where the universal biological life is transposed into a qualified political life. Through the “state of emergency” optics, sovereign power is manifested by deciding whether a modality of life is worth living at all (Agamben, 2005; Vaughan-Williams, 2009). That can be used to interpret and underscore the need for COVID-19 e-passports.

For the United Nations Secretary-General Antonio Guterres, we are not living in a post-racial world and the free market is unable to deliver adequate health care to everyone (Guterres, 2020). Based on the rhetoric of national homogenization, on populist parables and hyperboles, the “omnipotent, redeeming and sacrosanct” paternalistic state is back in the spotlight. Disciplining and/or controlling state discourses/metanarrative have intensified.

Authoritarianism gains pandemic legitimacy. It is as if the genuine democratic politics has been deactivated/suspended. It is intoxicated by the “banal” nationalist populism, growing nativism and racism (Billig, 1995; Casaglia and Coletti, 2021; Jones and Merriman, 2009; Paasi, 2016), i.e. by their pathogenic-immunitary variants. This generates the spatialization of politics through the nation-state territorial trap algorithm. The intense territorialization of the pandemic dangerousness positions borders as a crucial place for the level/quality of national security.

A general attempt to discursively essentialize/standardize the biomedical/health-sanitary component makes it possible to define any post-pandemic rule as a coronocracy.

As noted above, on one side there is a despotic reflex of the ruling elites, inclined toward the disciplining “state of emergency” or escalating the “containment policies” of hygienic-sanitary borders (Tazzioli and Stierl, 2021). On the other side there is the strategic sphere of “palliative biopolitical choice” which does not lead to the annulment of democracy and an imbalance of power in favour of its executive side, i.e. administrative apparatus.

Given the above-mentioned, we should finally mention that we can distinguish three state post-pandemic discourses: (1) “democratic coronocracy”; (2) “authoritarian/populist coronocracy” and (3) “hybrid coronocracy”. Coronocratic democracy will be predominantly based on the legitimate “institutional struggle” for the survival of the “man-citizen” and society. The authoritarian/populist coronocracy will rely on the pseudo-legitimate “directed struggle” for the survival of the “man-subject” and the community. Hybrid coronocracy will combine these two principles to the extent it suits the interests and preferences of locally profiled elites..

Each of the above discourses may include different variants/sub-discourses of the political system. Thus, “democratic coronocracy” comprises: “polarized democracy”, “consensual democracy” and “non-binary democracy” (Krastev and Leonard, 2021). The first one prioritizes fragmentation to different ideological groups, is marked by mistrust in the government’s restrictive pandemic measures and fear for freedom. The second one implies a formal/superficial agreement between the parties and other political actors, which may also mask different degrees of dissatisfaction. The third variant is marked by significant shifts in the political philosophy of the main ruling and opposition parties.

BORDER STATICS VS. BORDER DYNAMICS

Multidimensional processes of respatialization/deterritorialization derogate the static and petrifying border discoursed based on the premises of Westphalian sovereignty (Shachar, 2020). The post-Westphalian situation is characterized by an unclear distinction between the “outer” and “inner” spacing of the state (the case of Canada, Australia, EU or US). Therefore, border penetration can be centripetal: deep within the state territory, but also centrifugal: far beyond the perimeters of state territory.

Borders are often perceived as policies of plotting the presumed “once and for all” differentiation, compartmentalization and/or discourses of historical pseudo-necessities and univocal policies/cultures of memory. They are exposed to the static discourse of “naturalization/physicalization” and are more implied than discussed.

Unlike this still frequent understanding of borders, at least equally worthy today is the view that borders are more “processes/verbs” than “situations/nouns”. They are highly flexible, highly complex and highly liquescent processes of heterogeneous policies of spatial aggregation and disaggregation, construction and deconstruction or interpretation and reinterpretation. Borders are in a state of perpetual emergence/bordering. They are then exposed to the kinetic discourse of “denaturalization/dephysicalization” and are more discussed than implied.

This includes a distancing from “vertical epistemology” of borders understood as palimpsests: the static, quasi-rooted and cartographic historical standards of consolidated aggregations of past movements, toward the dynamics of “horizontal epistemology”; current processes that define the matrix of understanding borders and the resultant historical environment (Amilhat Szary and Giraut, 2015, p. 6).

In addition, they are one of the main constructive elements or prerequisites for the design and realization, namely narration, of some particular or group identity formula or strategy. In fact, it is an inevitable positioning/situating, search for coordinates of our spatial Self (and the related spatial We-Them), which, without these spatial aspects would lose their own self. This indicates that borders are the result of the interaction of institutional discourses, historical metanarratives and individual identity narratives.

Borders are processes of constant semantic composition, decomposition and recomposition of: (1) a closed “interpretive circle” of generically understood semantic/symbolic matrices; (2) acquired or lost vectors of power; (3) material components, and (4) “arena” of broader institutional border regimes/technologies and everyday vernacular border practices. From the semantic point of view, borders are never total, finished or completed.

The processes and dynamics of state bordering have a dual and discontinuous nature (Popescu, 2012, pp. 7–15). They simultaneously refer to both territorial/material/physical aspects of state boundaries and to the symbolic/cultural/identity aspects of state boundaries. State boundaries may be “overdetermined”, may overlap with other boundaries, but they are never a simple sum of all other boundaries, nor are they the most crucial boundaries for human functioning (Balibar, 2002, p. 93).

Borders are never what they seem to be, nor are they where we are convinced they are. Although geostructured, borders are never predefined and pre-set. In sum, they are not “revealed”, but situationally/contextually “demasked”. Borders are not static social algorithms,

but are constructed, reconstructed and deconstructed, i.e. legitimized, re-legitimized and de-legitimized. The idea is that borders are simultaneously coded as both opening and closing, exclusive and inclusive.

What is often overlooked is that this is not just a possibility to substitute one border metanarrative with another border metanarrative and the implied practices, but that borders are always regimes and/or scaling strategies of both.

“JANUSIAN” BORDERS AND BORDER METAXIS

The intrinsic conceptual duality/equivalence of borders, a theoretical commonplace in numerous academic debates, is often illustrated by the “ontological” use of the metaphor of their “Janusian mentality” (Houtum, 2010; Houtum, 2011; Houtum, 2012; Houtum and Eker, 2015; Houtum and Pijpers, 2007; Sohn, 2016).⁴ The Janusian-profiled borders are in fact discursive/metanarrative formats of the interpretive continuum which “starts” with the collected cultural matrices of security and cohesion, or the strategies of border “restyling” of fear, ending in the individual desiderata cultures or strategies of border “restyling” of freedom and disaggregation.

They therefore coincide with the establishment of a protopolitical (1) discursive/metanarrative, (2) symbolic/metacultural and (3) material/meta-economic order, as an initial overcoming of chaos or dis-order through designing a semantic horizon that constitutes the space for being and arranging things, for the emergence and representation of various entities and for complex/multi-layered mutual relations perceived as some internal/external power geometry. Thus, paradoxically, borders can be discussed through both ontological and ontic optics. They not only enable, but also “live” the enabled space.

Janusian border perspective suggests broad cultural networks (assemblages) in the selection of understanding the hybridity of borders as open or closed. These networks are based on and produce certain regimes of border practices that can be sources of spatial/political repulsion or attraction. In this sense, the hybrid Janusian nature of borders requires disciplining political coherence and territorial/border “linear” continuum; it is always a single, firmly defined, visible/performative “face” of borders of two possible and simultaneously present variants.

In addition to the „Janusian” approach to border hybridity, it is also possible to refer to the ontological dynamics of border polymorphism, best described/expressed through the metaphor of metaxis/metaxy. Essentially, the polymorphous understanding of borders is aimed at (re-)formulating border control as an expression of their multidimensionality/complexity and mutuality between borders, territory, politics and governance. Such narrative perception is comprehensive and eclectic in the use of spatial metaphors and refers to territorial, site-based, scalar and network conceptualizations depending on the border quality explored (Burridge, Gill, Kocher and Martin, 2017, p. 245).

⁴ Janus is a two-faced Roman deity looking in the opposite directions at the same time, thus symbolizing the entry and transition from one fragment of time and/or space to another. Hence the “Janusian” attribute metaphorically indicates the coexistence of ambivalent qualities in an entity. We will leave aside the fact that, during the reign of Emperor Hadrian, Roman god Janus was presented with four faces of the same head instead of two.

The term *metaxis* was first used by the ancient Greek philosopher Plato to position spirituality “between” human and divine attributes (Plato, 2008). According to him, *metaxis* is a dynamic/transfigural/mediative space that prevents the disintegration of the universe. It is a tension that cannot be positioned either in the subject or in the realm of objects, but between the extremes: man – the reality experienced (Voegelin, 2011, pp. 96–101). In our times, this can be extended to a whole network of polarities: from immortality and mortality, to truth and untruth.

The state of simultaneous belonging to disparate, parallel and autonomous worlds/orders/border assemblages is implicit (Sohn, 2016, pp. 183–189). It is thus possible to be “here, there and nowhere” at the same time. Of course, the cultural rather than the existential perspective of the previous contention is more important for this paper.

Thus, Canada and the US, through the common *Multiple Borders Strategy*, radically reformulate/deterritorialize their own borders, no longer treating them as a “geopolitical line, but as a continuum of checkpoints along the travel route to Canada or the United States from the country of origin” (The Department of Citizenship and Immigration Canada, the U.S. Immigration and Naturalization Service, and the U.S. Department of State, 2003).

Boundary polymorphism and boundary hybridity are interdependent boundary attributes, where the former attribute precedes the latter one. Border hybridity therefore refers to the potential of open or closed border modes. It concerns homogeneous parallel border regimes of accessibility or inaccessibility of a territory. Intrinsic polymorphism indicates a “non-linear” heterogeneity of borders which are simultaneously open and closed, visible and invisible, here and there, depending on who, how and where approaches them (Johnson et al., 2011).

Thanks to *metaxis*, they function as “discontinuity” gates for a unique trans-territorial connection similar to Einstein Rosen’s wormholes in modern astronomy (Benton, 2010, p. 108). To achieve that, the newly created border settings rely on capillary branched networks of “national, subnational, supranational, transnational and international” instruments/mechanisms/apparatuses (Shachar, 2020, p. 11).

CORONOCRATIC BORDERING/BORDERSCAPING: “ANTIVIRAL WARS“

As noted earlier, the pandemic/Coronavirus attribution of meaning of borders is becoming extremely important (Stojanović, 2018). It is the most conspicuous in the initiation of the “medical-health-immunitary” borderscaping process.

The concept of borderscaping, or conditionally speaking – borer landscape, can be defined as an alternative paradigm in understanding de-essentialized hypermobile borders, perceived as crucial factors in the production of modern political subjects/imaginaries divested from the rigid territorial restrictions in terms of space (re-)configuration for new political and social aspects of organization and of consideration of the multiplicity of symbolic and material ties and relations inside, outside or at the borders themselves (Stojanović, 2018, pp. 137–138).

The process of “medical-health”/immunitary borderscaping involves metanarrative designing or fabrication of COVID-19 as the dominant external threat. The hermetic/occluded borders are perceived as the most important national political tool for increasing the immunitary-security potential of a state. Transnationality is immanent to the

dangerousness of the pandemic, so “responding to the pandemic by closing borders is like hiding from fire in a wooden closet when the house is on fire” (Ochoa Espejo, 2021).

There is an accumulation of information of different ranks and an extremely fast dissemination of falsified, fabricated or trolled (written and video) pandemic news (Alaoui, 2020). These are usually “grey zones” of the conspiracy theory where science “passes” into pseudoscience and pseudoscience “tries” to be science. The former is associated with the professional science scene, while the latter is of amateur, non-scientific provenance. We should also add the hyper scientific constructs, such as “new normal” and “pandemic populism” (Vieten, 2020).

Along these lines, the pandemic pretext of reduced/impermeable borders, the notion of prophylactic “antiviral” walls/fortresses and the delusions of state autarchy, may provoke hybrid regimes of explicitly violent and banal populist, nativist, nationalist or racist border walls (Brambilla and Jones, 2020).

Genealogically, pathogenic war/militaristic vocabulary is not an exclusive feature of this time. It was also the narrative component of the Hellenic historian Thucydides in describing the plague epidemic that struck an Athenian polis during the second year of the Peloponnesian War in 43 BC (Thucydides, 2009, pp. 96–101). Ancient Greek verbs *eispiptō/eispiptw* and *epiipitō/epiipitw* were used to describe both military invasions, as well as the sudden infectious onset of the plague (Greenwood, 2020).

Today, “smart walls”/“virtual fortresses” equipped with hi-tech technologies such as: omnidirectional (360 degree) cameras; sensor pole; long-range acoustic devices or “sound cannons”; border drones with wide coverage of border zones/belts which register activities that may be missed by fixed or mobile land sensors; robotic patrol dogs, etc. (Phippen, 2021; Molnar and Miller, 2022).

Notwithstanding if these are land barriers or, as in the case of Greece, even a “maritime” floating one (Smith, 2020), border walls are certainly not “solid”/“sterilizing”/“immunizing” to stop viruses. However, although the tightening of borders is not substantially effective, it is symbolically “strong” enough to make borders ideological icons/emblems of the state of emergency and to awaken and legitimize the strategies/platforms of the crisis-related restriction of mobility and the state’s democratic capacities.

Is there any basis for equating the pandemic with war against the invasion of the invisible “virus-aggressor” in which each individual is both a friend and an enemy, on both sides of the border? Although the similarity between the aggressive “biological warfare” and the defensive “viral warfare”, between bioweapons and naturally caused viral infections is evident, the trend of their synonymous use is by no means justified. This goes so far that, by totalizing the cliché “war against COVID-19” has become a securitized dictate of the media, colloquial and even scientific vocabulary.

The former actually implies border coding that includes: (1) institutional restriction or suspension of internal and external mobility i.e. migration flows, both at the state level and at the level of internal regions and cities; (2) distance from cosmopolitanism, public advocacy and promotion as particularly important policies of xenophobia and xenelasia; (3) destabilizing and introducing the currently valid, outdated and anachronistic Westphalian international order into the process of reconsideration and reconfiguration; (4) repositioning borders as an integral/constitutive element of everyday life and finally, (5) the proliferation of futuristic surveillance technologies and means based on artificial intelligence.

CONCLUSION

The pandemic (bio, psycho and geo) political prescriptions and proscriptions are transposed in the generic code/matrix for understanding, organizing, normalizing and governing states permanently exposed to real, potential or implied “immuno-apocalypses/cataclysms”. Strategies of “analog” pandemic danger elimination are substituted with strategies of “digital” pandemic risk control.

This also implies the favouring of the platial nature of space, its pandemic reduction to place (cf. Heidegger, 1971, pp. 141–161). At the political, moral and economic level, the transnational space/borders of cosmopolitanism change with the nationally attributed space/borders, “immuno-claustropolitanism” (cf. Virilio and Lotringer, 2008, p. 211), the sum of “purified”, administered and supervised places “bridged” by certain medical/health protocols.

The deconstruction of borders as hybrid phenomena indicates their dual “either-or” capacities, the ever-present possibility of deterritorialization/reterritorialization through closed/restrictive or open/borderless border regimes. Deconstructing borders as polymorphic phenomena points to the extraterritorial/intra-territorial stretching of borders that changes the spatial matrix of their understanding. Borders are simultaneously both open and closed depending on by whom, how and where they are approached, they are in an “either-or” situation.

In any case, the pandemic “geography” of contagious spaces is not “biologically apolitical”, but each contaminated zone is politically conditioned and designed. Thus, the pandemic rearticulation/intensification of “sovereignty” of the state of emergency changes the border genotype from an increased degree of neoliberal openness toward a strictly controlled, restrictive border closure. The “Ontic DNA/algorithm” of borders is metanarratively transformed in such a way that they regress from a mobile/kinetic mode to its immobile/static counterpart, but with a possibility of their externalization/relocation of their functions to the territories of non-native/“third” countries.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.
- Agamben, G. (2005). *State of Exception*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Agamben, G. (2020). The Invention of an Epidemic. *The European Journal of Psychoanalysis*. Available at: <https://www.journal-psychoanalysis.eu/coronavirus-and-philosophers/>
- Alaoui, S. (2020). Immunizing the Public Against Misinformation. United Nations Foundation. Available at: <https://unfoundation.org/blog/post/immunizing-the-public-against-misinformation/>
- Amilhat Szary, A-L. and Giraut, F. (2015). Borderities: The Politics of Contemporary Mobile Borders. In A-L. Amilhat Szary, F. Giraut (eds.) *Borderities and the Politics of Contemporary Mobile Borders* (1-23). New York: Palgrave Macmillan.
- Balibar, E. (2002). *Politics and the Other Scene*. London: Verso.
- Bauman, Z. (2012). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity.

- Benton, L. (2010). *A Search for Sovereignty: Law and Geography in European Empires, 1400–1900*. New York: Cambridge University Press.
- Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. London: SAGE.
- Brambilla, C. and Jones, R. (2020). Rethinking borders, violence, and conflict: from sovereign power to borderscapes as sites of struggles. *Environment and Planning D: Society and Space* 38(2), 287–305. DOI: [10.1177/0263775819856352](https://doi.org/10.1177/0263775819856352)
- Brown, N. (2019). *Immunitary Life A Biopolitics of Immunity*. London: Palgrave Macmillan.
- Burridge, A., Gill, N., Kocher, A. and Martin, L. (2017). Polymorphic borders. *Territory, Politics, Governance* 5(3), 239–251. DOI: [10.1080/21622671.2017.1297253](https://doi.org/10.1080/21622671.2017.1297253)
- Casaglia, A. and Coletti, R. (2021). Territorializing threats in nationalist populist narratives: an Italian perspective on the migration and Covid-19 crises. *Space and Polity* (published online): 1–21. DOI: [10.1080/13562576.2021.1991783](https://doi.org/10.1080/13562576.2021.1991783)
- Castel, R. (1991). From Dangerousness to Risk. In: G. Burchell, C. Gordon, P. Miller (eds.) *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* (281–299). London: Harvester Wheatsheaf.
- Coronavirus Resource Center (2022, March 7). COVID-19 Dashboard, Johns Hopkins University. Available at: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- Dodds, K. (2021). *Border Wars: The Conflicts that will Define our Future*. London: Ebury Press, 2021.
- Esposito, R. (2011). *Immunitas: The Protection and Negation of Life*. Cambridge: Polity Press.
- Esposito, R. (2020). Cured to the Bitter End. *The European Journal of Psychoanalysis*. Available at: <https://www.journal-psychoanalysis.eu/on-pandemics-nancy-esposito-nancy/>
- Fang, F. (2020). *Wuhan Diary: Dispatches from a Quarantined City*. New York: HarperVia.
- Finlayson, J. G. (2010). ‘Bare Life’ and Politics in Agamben’s Reading of Aristotle. *The Review of Politics* 72(1), 97–126. DOI: [10.1017/S0034670509990982](https://doi.org/10.1017/S0034670509990982)
- Foucault, M. (1990). *The History of Sexuality. Volume 1: An Introduction*. New York: Vintage.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France 1977–1978*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Greenwood, E. (2020). Thucydides in Times of Trouble. *The Yale Review*. Available at: <https://yalereview.yale.edu/thucydides-times-trouble>
- Guterres, A. (2020). (@antonioguterres). Twitter post. 4:26 p.m. Available at: <https://twitter.com/antonioguterres/status/1284494828034760706>
- Han, B.-C. (2017). *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power*. Verso: London.
- Hegarty, S. (2020, February 6). The Chinese doctor who tried to warn others about Coronavirus. *BBC News*. Available at: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-51364382>
- Heidegger, M. (1971). *Poetry, language, thought*. New York: Harper & Row.
- Hooker, C. (2007). Drawing the Lines: Danger and Risk in the Age of SARS. In: A. Bashford (ed.) *Medicine at the Border: Disease, Globalization and Security, 1850 to the Present* (179–196). New York: Palgrave Macmillan.
- Houtum, H. van. (2010). The Janus-face. On the ontology of borders and b/ordering. *Simulacrum* 18(2/3), 124–127. Available at: <https://henkvanhoutum.nl/wp-content/uploads/2013/05/JanusFace.pdf>

- Houtum, H. van. (2011). The Mask of the Border. In: D. Wastl-Walter (ed.) *The Ashgate Research Companion to Border Studies* (49-63). Farnham: Ashgate.
- Houtum, H. van. (2012). Remapping Borders. In: T. M. Wilson, H. Donnan *A Companion to Border Studies* (405-419). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Houtum, H. van and Pijpers, R. (2007). The European Union as a gated community: The two-faced border and immigration regime of the EU. *Antipode* 39(2), 291-309. DOI: [10.1111/j.1467-8330.2007.00522.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2007.00522.x)
- Houtum, H. van and Eker, M. (2015). Redesigning Borderlands: Using the Janus-Face of Borders as a Resource. In: C. Brambilla, J. Laine, J. Scott, G. Bocchi (eds.) *Borderscaping: imaginations and practices of border making* (41-53). Farnham: Ashgate.
- Johnson, C., Jones, R., Paasi, A., Amoore, L., Mountz, A., Salter, M. and Rumford, C. (2011). Interventions on rethinking 'the border' in border studies. *Political Geography* 30(2), 61-69. DOI: [10.1016/j.polgeo.2011.01.002](https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2011.01.002)
- Jones, R. and Merriman, P. (2009). Hot, banal and everyday nationalism: Bilingual road signs in Wales. *Political Geography* 28, 164-173. DOI: [10.1016/j.polgeo.2009.03.002](https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2009.03.002)
- Jones, R. (2012). *Border Walls: Security and the War on Terror in the United States, India, and Israel*. London: Zed Books.
- Jones, R., Johnson, C., Brown, W., Popescu, G., Pallister-Wilkins, P., Mountzand, A. and Gilbert, E. (2017). Interventions on the state of sovereignty at the border. *Political Geography* 59(1), 1-10.
- Klein, N. (2007). *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*. New York: Metropolitan Books.
- Krastev, I. and Leonard, M. (2021). Europe's Invisible Divides: How Covid-19 is Polarising European Politics. *European Council on Foreign Relations*, 20-21. Available at: <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/Europes-invisible-divides-How-covid-19-is-polarising-European-politics.pdf>
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Molnar, P. and Miller, T. (2022). Robo Dogs and Refugees: The Future of the Global Border Industrial Complex. *The Border Chronicle*. February 17, 2022. Available at https://www.theborderchronicle.com/p/robo-dogs-and-refugees-the-future?utm_source=substack&utm_medium=email&utm_content=share
- Nail, T. (2016). *Theory of the Border*. New York: Oxford University Press.
- Ochoa Espejo, P. (2021). (@POchoaEspejo). Twitter post. 3:15 p.m. Available at: <https://twitter.com/POchoaEspejo/status/1467860305325740044>
- Orr, J. (2006). *Panic Diaries: A Genealogy of Panic Disorder*. Duke University Press: Durham.
- Paasi, A. (2016). Dancing on the graves: Independence, hot/banal nationalism and the mobilization of memory. *Political Geography* 54, 21-31. DOI: [10.1016/j.polgeo.2015.07.005](https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2015.07.005)
- Peters, M. A. and Besley, T. (2020). Biopolitics, conspiracy and the immuno-state: an evolving global politico-genetic complex. *Educational Philosophy and Theory* 54(2), 111-120. DOI: [10.1080/00131857.2020.1772026](https://doi.org/10.1080/00131857.2020.1772026)
- Phippen, W. (2021). A '\$10-Million Scarecrow': The Quest for the Perfect 'Smart Wall'. *Politico*. Available at: <https://www.politico.com/news/magazine/2021/12/10/us-mexico-border-smart-wall-politics-artificial-intelligence-523918>
- Plato (2008). *The Symposium*. New York: Cambridge University Press.

- Popescu, G. (2012). *Bordering and Ordering the Twenty-first Century: Understanding Borders*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Sarasin, P. (2020). Understanding the Coronavirus Pandemic with Foucault? *Foucault Blog-Blogging platform of the peer-reviewed open-access journal Le foucaldien*, University of Zurich. Available at: <https://www.fsw.uzh.ch/foucaultblog/essays/254/understanding-corona-with->
- Shachar, A. (2020). *The Shifting Border: Legal Cartographies of Migration and Mobility. Ayelet Shachar in dialogue*. Manchester: Manchester University Press.
- Sohn, C. 2016. Navigating borders multiplicity: the critical potential of assemblage. *Area* 48(2), 183–189. DOI: [10.1111/area.12248](https://doi.org/10.1111/area.12248)
- Smith, H. (2020). “Greece plans to build sea barrier off Lesbos to deter migrants,” *The Guardian*, January 30, 2020. Available at <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/30/greece-plans-to-build-sea-barrier-off-lesbos-to-deter-migrants>.
- Stojanović, Đ. (2018) Post-modern Metamorphosis of Limological Discourses: From ‘Natural’ Borders to Borderscapes. *Nagoya University Journal of Law and Politics* 276, 97-161. DOI: [10.18999/nujlp.276.4](https://doi.org/10.18999/nujlp.276.4)
- Tazzioli, M. and Stierl, M. (2021). We Closed the Ports to Protect Refugees. Hygienic Borders and Deterrence Humanitarianism during Covid-19. *International Political Sociology* 15(4), 539–558. DOI: [10.1093/ips/olab023](https://doi.org/10.1093/ips/olab023)
- The Department of Citizenship and Immigration Canada, the U.S. Immigration and Naturalization Service, and the U.S. Department of State. (2003). Statement of Mutual Understanding on Information Sharing. Available at: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/mandate/policies-operational-instructions-agreements/agreements/statement-mutual-understanding-information-sharing/statement.html>
- Thucydides. (2009). *The Peloponnesian War*. Oxford: Oxford University Press.
- Tierney, T. F. (2016). Roberto Esposito’s ‘Affirmative Biopolitics’ and the Gift. *Theory, Culture & Society* 33 (2) (2016), 53-76. DOI: [10.1177/0263276414561096](https://doi.org/10.1177/0263276414561096)
- Vaughan-Williams, N. (2009). The generalised bio-political border? Re-conceptualising the limits of sovereign power. *Review of International Studies* 35(4), 729-749. DOI: [10.1017/S026021050990155](https://doi.org/10.1017/S026021050990155)
- Vieten, U. M. (2020). The ‘New Normal’ and ‘Pandemic Populism’: The COVID-19 Crisis and Anti-Hygienic Mobilisation of the Far-Right. *Social Sciences* 9(9), 1-14. DOI: [10.3390/socsci9090165](https://doi.org/10.3390/socsci9090165)
- Virilio, P. and Lotringer, S. (2008). *Pure War: Twenty-five Years Later*. Los Angeles: Semiotext(e).
- Voegelin, E. (2011). *Autobiographical Reflections*. Columbia: University of Missouri Press.
- World Health Organisation (WHO). (2020). Listings of WHO’s response to COVID-19. Available at: <https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covidtimeline>
- Xi Focus. (2021). Xi vows to win people’s war against novel Coronavirus.” *Xinhuanet*. Available at: http://www.xinhuanet.com/english/2020-02/11/c_138771934.htm